

№3 Березень 2026 року

готуємо до навчання в школі / розвиток дитини

Тетяна Гурковська: старший науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, психолог-консультант, Київ

Як зрозуміти, чи готова дитина до школи

Читати й писати чи сипати запитаннями, уміти самостійно гратися й мати корінні зуби — що важливіше для майбутнього першокласника? Більшість батьків оберуть перше. Утім, судити про готовність дитини до школи суто за критерієм інтелектуального розвитку — не найправильніший шлях. А що ж тоді слід узяти до уваги? Розповідаємо у статті

Статті до теми:

[Типи шестирічок за рівнем готовності до школи](#)

[П'ять батьківських стереотипів про підготовку до школи та як їх позбутися](#)

[Готуємо руку дитини до письма: рекомендації для батьків](#)

[Розвиваємо емоційний інтелект майбутнього першокласника](#)

Віддати дитину в перший клас із шести років або перечекати ще рік — дилема, що постає перед багатьма батьками. Рішення найчастіше приймають з огляду на рівень інтелектуального розвитку дитини. Інші ж показники зазвичай до уваги не беруть. Утім, від того, чи готова дитина до систематичного шкільного навчання, залежить чимало похідних. Це не лише легкість адаптації до першого класу, а й те, наскільки комфортними будуть шкільні роки загалом. Також це не лише оцінки та навчальні успіхи, а й взаємини в колективі й навіть стан здоров'я. Тому зрозуміти, чи готова дитина до школи важливо, як для батьків, так і для вихователів дитячих садків. Оцінити передусім потрібно інтелектуальну, психологічну, фізичну та соціальну готовність. Розглянемо кожен з цих аспектів детальніше.

Інтелектуальна готовність

У контексті підготовки до школи багато батьків передусім звертають увагу на наявність у дитини певних знань, а також ступінь розвитку пам'яті, уваги, мислення, уяви та мовлення. Тести й опитувальники, які можна знайти в інтернеті та різних педагогічних виданнях, зазвичай оцінюють те саме. Тут і криється небезпека помилки. Якщо дошкільник легко розв'язує пропоновані завдання, це лестить батьківському самолюбству, і маленького «генія» хочуть віддати до школи якомога раніше. Однак, розвиток — процес багатогранний, і списувати з рахунків інші складники готовності

дитини до школи не можна. До того ж надмірно обізнана дитина може швидко втратити інтерес до навчання у школі.

Рівень інтелектуальної готовності дитини можна перевірити в домашніх умовах за допомогою **графічного диктанту** — малювання по клітинках під диктовку. Він дає змогу оцінити, наскільки дитина зосереджена й уважна, а також визначити рівень слухового сприйняття та орієнтування в просторі, зокрема на аркуші та в зошиті.

Психологічна готовність

Коли до школи приводять шестирічок, які з двох років навчалися у студіях / академіях раннього розвитку, на поверхню часто зринають **«відкладені» проблеми**. Дисграфія, дислексія, відсутність мотивації до навчання, проблеми в комунікації проявляються вже в перші місяці навчання та адаптації. Часто навіть за високого рівня інтелектуального розвитку дитина не готова до першого класу психологічно. Загальна психологічна готовність зазвичай формується лише після семи років.

Якщо дитина не може 20 хвилин всидіти на одному місці, виконуючи якесь завдання, не утримує увагу, не запам'ятовує інструкцію, не вміє працювати за зразком, відволікається на будь-який подразник, їй бракує пізнавальної активності та допитливості — то в неї, найімовірніше, виникнуть труднощі під час навчання. І в такому випадку зі школою краще почекати. Якщо ж такої можливості немає, то батькам ліпше пригальмувати в своєму прагненні «підтягнути» дитину перед першим класом. Натомість проводити з нею більше часу, не навантажувати додатково, на якийсь час відмовитися від гуртків та секцій. Важливо спостерігати за станом та настроєм майбутнього школяра і за потреби звернутися до психолога чи невролога.

Як зрозуміти, чи дозріла дитина для школи, і підготувати її до нової ролі та нових викликів? Психологи виокремлюють **п'ять складників** психологічної готовності дитини до школи (рис.).

Складники психологічної готовності дитини до школи

Також оцінити рівень психологічної готовності дитини можна, проаналізувавши те, як вона грається. Дитина не просто маніпулює іграшками, а розподіляє ролі, вигадує сюжет. Тож варто спробувати **додати нові обставини у звичну гру** й поспостерігати, як дитина сприйме новий поворот сюжету, проаналізувати, чи здатна вона самостійно розвивати ідею, чи вигадує цікаві деталі.

Звичайна настільна гра, у якій потрібно по черзі кидати кубик та пересувати фішки, теж може показати, чи стабілізувалася нервова система дитини. Якщо дитина здатна спокійно чекати своєї черги та приймає поразку без істерик, це — потенційний першачок.

Фізична готовність

Навчання — це не лише розумова, а й складна фізична робота. Дитина змушена носити важкий рюкзак, багато сидіти за партою у школі та за столом вдома. Для таких навантажень у неї мають бути **сформовані функціональні системи організму**.

Фізично готова до школи дитина має сформовані навички самообслуговування та може витримувати фізичні та розумові навантаження.

Для того щоб на побутовому рівні оцінити, наскільки дошкільник фізично готовий до першого класу, використовують два нескладні методи — «Філіппінський» тест та тест на зубну зрілість.

Методи оцінювання фізичної готовності дитини до школи

«Філіппінський» тест. Дитина торкається лівого вуха правою долонею, закинувши руку над головою. Якщо долоня повністю або частково накриває вухо, то в дитини вже стався напівростовий стрибок — значно подовжилися руки й ноги. Отже, дитина фізично готова до шкільних навантажень. Якщо ні — їй складно буде довго сидіти за партою й утримувати увагу на уроці.

Тест на зубну зрілість. Кількість корінних зубів свідчить про фізіологічну зрілість дитини. Що більше зубів, то більше сформована кісткова система для тривалих навантажень. Розпочинати систематичне навчання у школі бажано тоді, коли чотири молочні зуби замінять постійні

Будь-які «домашні» тести можуть дати лише орієнтовну інформацію про розвиток дитини. Фахово оцінити її фізичний стан може лише лікар. Обов'язково за консультацією до лікаря варто звернутися з приводу хронічних чи гострих захворювань у дитини. Наявність у дитини певних проблем зі здоров'ям — у багатьох випадках не перешкода для старту шкільного навчання. Утім, у такому випадку варто буде подбати про особливі умови для дитини.

Соціальна готовність

Соціальна готовність — це вміння будувати взаємини з дорослими й однолітками: спілкуватися, домовлятися, діяти разом, поступатися й захищатися.

Дитина, яка має сприятливий для початку шкільного навчання рівень соціального розвитку:

- легко встановлює контакт з дорослими та однолітками, зважає на інтереси інших;
- активно грає з однолітками;
- уміє просити про допомогу й надавати її;
- контролює свою поведінку, адекватно висловлює свої думки, емоції, бажання;
- розуміє та приймає встановлені в соціумі правила;
- уміє слухати, любить ставити запитання;
- жваво цікавиться тим, що відбувається навколо.

Дитина, яка погано сприймає прохання, звикла порушувати правила, не має **розвиненого емоційного інтелекту** й не вміє вибудовувати взаємодію з однолітками, найімовірніше, матиме складний перебіг шкільної адаптації.

Проблеми з соціалізацією найчастіше виникають у дітей, які не ходили до дитячого садка. Вони можуть:

- соромитися ставити запитання або просити дорослого про допомогу;
- не знати, як домовлятися з іншими дітьми, як долучитися до спільної діяльності.

Ці складнощі зовсім не означають, що навчання в школі неможливе. Просто такі діти потребують більше уваги з боку педагога та батьків, особливо в перші місяці навчання. Окрім того, ще до школи важливо допомогти дитині оволодіти елементарними побутовими навичками — навчити зав'язувати шнурки, переодягатися у спортивну

форму, складати шкільне приладдя в рюкзак, ретельно мити руки тощо. А також сформувати вміння попросити про допомогу, якщо щось не вдається.

Отже, вміння читати й рахувати, на яких так часто зациклюються батьки, не головні для майбутнього першокласника. Найперше батьки мають оцінити здоров'я дитини — не лише фізичне, а й ментальне. І що не менш важливо — підготувати дитину до нової соціальної ролі. Допомогти батькам реалізувати ці завдання і надати необхідну фахову підтримку дитині мають вихователі.